

25. Циолковский К. Э. Космическая философия / К. Э. Циолковский. – М.: ИДЛ, 2001. – 496 с.
26. Чижевский А. Л. Космический пульс жизни: Земля в объятиях Солнца. Гелиотараксия / А. Л. Чижевский. – М.: Мысль, 1995. – 769 с.

С.Н. Ягодзинский. Глобальное сознание как социокультурная практика информационного общества

В статье анализируется феномен глобального сознания, обосновываются его культурно-исторический и цивилизационный измерения. Доказывается, что глобальное сознание является составной частью социокультурного потенциала глобальных информационных сетей, которая может определить векторы и перспективы развития человечества в XXI веке.

Ключевые слова: глобализация, глобальное сознание, информационное общество, информационные сети, социокультурная практика.

S. Iagodzonkiy. Global consciousness as a sociocultural practice of information society

The article is devoted to the phenomenon of global consciousness and its cultural, historical and civilizational dimensions. We prove that the global consciousness is an integral part of the socio-cultural potential of global information networks, which can determine vectors and prospects of the development of mankind in the XXI century.

Keywords: globalization, global consciousness, information society, information networks, socio-cultural practices.

О.Б.Попова,

ст. викладач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін НУФВСУ

КОНТЕНТ ТІЛЕСНОСТІ В КУЛЬТУРІ МОДЕРНУ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ТЕРЕНАХ

Розкривається місце і роль контенту тілесності на вітчизняних теренах в епоху модерну. Український модернізм просякнутий тим уявленням про єднання тілесного і духовного, яким переповнений Модерн з його вірою в прогрес, прагненням до раціональності і всезагального контролю. Він дав можливість по-новому розглянути поняття тілесності і змінити ставлення до людського тіла. Проголошена свобода неминуче вивільнює тіло і розширює значення тілесності. Епоха Модерну просякнута чутливою тілесністю, що вже дозріла для вираження власної свободи, але ще не наслідилась вирватись назовні і проявити себе відкрито. Ці особливості знайшли своє виявлення як у повсякденному житті, так і в мистецтві. Характерно, що зі зміною дамської моди на рубежі століть на більшу відкритість, фактор тіла, плоті вписався у контент тілесності у широкому екзистенційному сенсі. Зміна ставлення до жінки, до сексуальності, до відносин між статями – чи не одна з визначальних рис епохи. Індустріальне суспільство створило умови для початку кризи традиційної сім'ї, зміни соціальної ролі жінки, порушило цілком конкретні питання про сексуальність як значущу характеристику тіла і плоті.

Ключевые слова: модерн, телесность, «тело без органов», духовность.

Епоха модерну, як вважає Ю.Габермас, починається з Гегеля, який оголосив свободу особистості та здорового егоїзму в рамках громадянського суспільства. Проголошена свобода неминуче вивільнює тіло і розширює значення тілесності. Модерн з його вірою в прогрес, прагненням до раціональності і всезагального контролю дав можливість по-новому розглянути поняття тілесності і змінити ставлення до людського тіла. Ця епоха просякнута чутливою тілесністю, що вже дозріла для вираження власної свободи, але ще не наслідилась вирватись назовні і проявити себе відкрито. Ці особливості спостерігаємо як у повсякденному житті, так і в мистецтві.

Модернізм “втільює залишкову віру в самоочевидну перевагу логічного та наукового раціоналізму, який припускає, що реальна дійсність в цілому може бути витлумачена й осмислена, що ідеї та поняття детерміновані і що люди перебувають на одному рівні спільного всесвітнього досвіду, який є надкультурним і надісторичним» [1, с.269]. Ж.Ф.Ліотар зазначає, що найприкметнішою ознакою модернізму є фактичне віддання переваги універсальному або головному наративу, що містить у собі та охоплює всі інші субнаративи, залежні від трансцендентного означника, що наділяє всю систему

одноголосним значенням і припускає, що всі ідеологічні модуси потрапляють у його межу» [Там само].

Ф. Ніцше визначає тілесність як універсальний прояв «волі до життя». Е. Гуссерль трактує цю категорію як право бути самим собою. При цьому він розрізняє «тіло», «живе тіло» та «плоть», а Ж.-П. Сартр виділяє «свідомість, яка існує власним тілом». Культура модернізму, зокрема й вітчизняного, підготувала ту зацікавленість до теми тіла і тілесності, яку виявляла постмодерністська філософія в ХХ ст., коли людину тлумачили як чуттєву істоту, поведінка якої обумовлена інстинктами, а не розумом, тим часом у філософській класиці виділяли людину зі світу природи дозволяв феномен «духу», «духовності». Нині час він часто елімінується або набирає суто біологічного забарвлення [2, с.15–16]

«Тілесність є одним із феноменів, більшу, а то й майже всю частину яких складають феномени свідомості. Феномен тілесності у цьому випадку є лише точкою відліку для конституювання феноменів свідомості і відповідно до цього, – змісту свідомості людини (Мерло-Понті) П.Бурдьє зазначає, що «людські істоти є в один і той самий час біологічними індивідами і соціальними агентами» [3, с.48]. Е.Гуссерль, обстоюючи право людини бути собою, розрізняв «тіло», «живе тіло» і «плоть», до того ж підкреслюючи, що виходити треба лише з того, що з достовірністю дано у досвіді (а що ж є більш достовірним, ніж фізика тіла?).

Нашим завданням є поєднати філософську тканину модерну з реальним життєсвітом, для якого тіло, тілесність, фізіологічність є структурно значущими. Поняття «тіла» есплікується у велику кількість елементів соціального життєсвіту, елементів побуту, традицій, культурних зразків поведінки та ін. І в цьому сенсі найбільш ниці та приземлені фізіологічні проблеми окремої людини, у поєднанні з проблемами інших людських окремішностей, стають проблемою суспільною, осмислюючись через соціально-філософські контенти певної епохи.

Модерн ознаменувався новим ставленням до цінності людського життя, адже початок народовольського терору в Російській імперії, криваві війни в Європі і в імперії з Європою (Кримська війна), зміна мілітарної реальності через появу нових видів зброї, зокрема нарізної, що призвело до масовізації армії, помітно знецінили життя окремої «пересічної» особистості, дарма, що Ф. Достоевський проголосить знамените про «сльозинку дитини». Культура модернізму виявляє неабияку уважність до фізіологічності страждань тіла, тілесності, до її втрати, тобто, до смерті. Картинно-чиста і швидка смерть епохи романтизму (Ф. Шиллер, Гете, О.С. Пушкін) змінюється на гидливо-криваве, болюче і неестетичне вмирання («Анна Каренина» і «Севастопольские рассказы» Л. Толстого). І навіть Тарас Шевченко здійснює перехід до нового, раціонального погляду на смерть та страждання через картини кривавої різанини в поемі «Гайдамаки», де скупими, яскравими мазками пензля геніального художника змальовано трагедію позбавлення життя не тільки дорослих ворогів (євреїв, поляків), але й дітей, власних дітей Гонти, яких герой, за задумом поета, просто не може не вбити. Трагічна картина кривавого знищення єзуїтів в Умані поєднує в собі жорстку до жорстокості раціональність з кричущим відчуттям соціально-значущої неминучості фізичного вбивства, що здійснюється через невгамовний душевний біль.

Культура суспільної думки другої половини ХІХ століття заходила піклуватися про стан гігієни тіла, збереження чистоти; в масову жіночу моду входить косметика. Історик В.Ковалинський докладно розповідає історію київських лазень: «Київська міська виконавча санітарна комісія, перевіривши усі п'ять громадських лазень, що працювали у 1887 році, про лазню Міхельсона у своєму звіті зазначила: «Ця лазня може слугувати зразком для усіх інших». [4, с.101].

У Києві, місті духовному, «православному Єрусалимі» в епоху модерну люди витворюють власне, особливе ставлення до стосунків духу і тіла. Киянка Л. Ярцева пише: «Не удаляясь от святых храмов Божиих, мы можем свободно созерцать неизобразимые красоты Божьего мира; не переменяя жилья, не изменяя привычек наших, мы спокойно, каждый в своем гнездышке, наслаждаемся всею приятностью весны и среди города дышим ароматным воздухом полей» [5, с.199]. Здавалося б, це справжня ідилічна ситуація для поєднання духовного і тілесного, для удосконалення і «плоті», і «живого тіла». Наступаючи

на український культурний простір, атмосфера європейського модерну примусила приховувати київські ландшафти, які дратували ворогів традиціоналізму. Прикладом цього може стати забудова (таку забудову в той час називали «європейською») Великої Житомирської вулиці, яка в другій половині XIX століття почала нагадувати киянам високу цегляну загорожу, що приховує один з найкращих міських пейзажів – чудову далину з будинками і садами, горами, широким Дніпром та білими хмарами над просторами лівобережжя [Там само, с.199]. Людське тіло, віокремлене від красот природи в духовному православному місті, примусово занурюється у модерно-європейське нове місто, іманентно набуваючи зовсім інших, західних, форм, що сприймалося в імперії, як щось вороже православній, «істинній» духовності.

Європейські тренди ставлення до проблем і потреб людської плоті змушують до зростання уваги до контенту тілесності як фактору соціальної гармонії. Вони елімінуються в боротьбі за чистоту, гігієну в містах, за міські вбиральні: «За даними відомого вченого-гігієніста Федора Ерісмана, наприкінці XIX сторіччя місто з населенням 100 тисяч мешканців виробляло протягом 24 годин 1269 куб. сажнів нечистот різного походження, у тому числі «густих людських вивержень» – 1 кб. саж., кухонних та подібних відходів – 6, рідких людських вивержень – 12, помиїв – 1250 куб. сажнів, А в Київ в ті часі був майже 200-тисячним містом» [6, с.391]

Ситуація з чистотою в місті, що уже порівнювали за фешенебельністю з Віднем та Парижем, настільки загострилась, що міська дума вимушена була у серпні 1899 року видати сувору заборону власникам садиб розкидати по двору гній та будь-які домашні відходи, розливати нечистоти та помий, у кожній садибі мало бути роздільне відхоже місце з вигрібною ямою та помийна яма, але не ближче шести метрів від житлових приміщень [с.394]. Заборонялося «влаштування переносних ретирад, тобто з ямами, які не очищаються, а засипаються землею, а також відхожих місць у два та більше поверхів» [Там само]. Регламентувалася навіть наявність у відхожих місцях міцної покрівлі, підлоги, стіни та сидіння або стільчака, а також вікон денного світла» [с.394].

Початок періоду модерну на вітчизняних теренах освячений появою та розвитком сатанізму, який, з'явившись у 40-і роки XIX ст., «вивітрився уже у 50-ті», але все ж таки залишився як вплив «агресивних антихристиянських настроїв, а також як мода на «сатанинську рать» в архітектурі та фешенебельних інтер'єрах [5, с.103–114]. Усяка «бісовщина» селилася на знаменитих київських будинках («барона Штейнгеля», «плачучої вдови», «з химерами» та ін.). Треба сказати, що та «химерність» та казково-міфологічна модерність не дуже уживалися у мозку пересічних киян. Монументальну голову медузи Горгони на будинку С.Аршавського на Печерську, створену талантом архітектора Брандтмана, міський поголос назвав «вдовою, що плаче за чоловіком», адже рівень освіти київського міщанства та купецтва не сприяв умілому користуванні в повсякденній комунікації байками про заморське страховище.

Прийнято вважати, що модерн несе у собі суперечності між технократичними функціоналістськими прагненнями до абсолютизації та уніфікації соціальних форм і прагненням до абсолютності людської волі, автономності та самодостатності людського «Я». На українських теренах знаходимо чимало прикладів з літератури, живопису або архітектури. Російський письменник Микола Лесков, перебуваючи в Києві, який він часом ототожнював з Градом Небесним, написав повість «Запечатленный ангел», у якій дивним чином поєдналась традиційна прихильність до християнської святості з раціонально-модерними поведінковими кліше. Історія про те, як робітники, що будували Ланцюговий міст, вирішили врятувати святу ікону шляхом підробки та перенесення святині з ризиком для життя через Дніпро по тому-таки недобудованому мосту. На очах читача звичайні робітники та підмайстри, ризикуючи життям, нехтуючи інтересами власної тілесності, перетворюються на епічних героїв, потроху перетворюються на давньоруських богатирів-лицарів.

Нова епоха вимагала від еліти нового стану людського тіла, якісно нової тілесності – розвинутої, граціозної, що відповідала б новомодним салонам і клубам. Київський історик відзначає, що ще з середини XVIII століття було помічено, що, повертаючись після навчання за кордоном, молоді дворяни швидко втрачають набуті в Європі світські манери і розчинилися в малосимпатичній масі [5, с.165].

Для виховання справжнього аристократизму, а це значною мірою стосувалось і стану тілесності, зокрема, вміння триматися в товаристві, поводитися з протилежною статтю, танцювати, пристойно вживати їжу, бути безпосереднім, але не простакуватим, граціозним, але не розбещеним. З цією метою створювались привілейовані навчальні заклади. У сфері освіти за нормальним здоров'ям та тілесним станом молоді слідкували численні вихователі, педагоги, психологи, а гроші для цього виділялися численними меценатами, якими була багата наша вітчизна у ХІХ – початку ХХ ст..

Контент тілесності дістав свій специфічний вияв і в боротьбі за національну українську ідентичність. Етнічна приналежність визначалася не тільки мовою, але й одягом, що є невід'ємною складовою тілесності, але й, головне, через їжу та манеру споживати українські страви. М.Садовський називав «галушниками-патріотами» тих, хто «сидів цілий вік на печі та міряли весь націоналізм, свій і чужий, тільки горілкою, галушками і варениками» [5, с.351]. Хто більше з'їсть, той і українець, а якщо хто-небудь відмовлявся пити горілку, вони кричали: «Як! Українець і горілку не п'є?! Дивина! Який же ти українець?» [с.351]

Суспільна думка прискіпливо уважна до проявів тілесної свободи, свободи лібідо, що виривається крізь усі перепони світської пристойності та етикету, що інколи ставало причиною курйозних випадків. Єпископ І. Екземплярський, вихователем знаменитого сімейства князів Демидових-Сен-Донато, після смерті князя Павла Павловича інколи затримувався у вдови Олени Петрівни, яка залишилась без будь-якої підтримки. Єпископ у княгині до самої ночі. Пішли чутки, що між ними «зв'язок». Суспільство настільки захопилося тими здогадками, що навігадувало цілу купу легенд і оповідок про «коханця-єпископа», що потрапляв до дами серця через маленьку хвіртку у задній частині садиби в самому серці Києва. Та згодом з'ясувалося, що та хвіртка давно забита і потрапляти через неї до княгині просто неможливо. Цікавість до чужого особистого життя, до того, наскільки Інший, твій сучасник допустив звільнення власної тілесності від законів моралі – ось що бентежить думки вітчизняної громадськості, ось що власне і було центровим у ментальному самовідчутті суспільства, яке модернізм змусив з'ясувати, якою мірою *можна* звільнити «реальне» тіло, пов'язавши його екзистенційні права з онтологією «тіла без органів», поєднуючи їх в єдину сутність..

Образ тілесності в епоху модерну на вітчизняних теренах завуальований «духами і туманами» (О.Блок), манірною паризькою сексуальною витонченістю. Але часто вона лише прикриває ту девіантну поведінку, що на зламі століть потрактовувалась як розпуста і аморальність, але ніяким чином не зникала в жодну з епох. Та модернізм додав їй удаваної значущості і осмисленості, вписавши контент реальної тілесності в тканину епохи.

Характерно, що зі зміною дамської моди на рубежі століть на більшу відкритість, фактор плоти вписався в контент тілесності в широкому екзистенційному сенсі. Початок ХХ століття став переломним моментом, коли «нагота стала поширеним явищем, оголене тіло – звичним явищем у кінематографі, театрі, живописі... Старше покоління, яке ще пам'ятає корсети, пляжі для чоловіків і жінок, які плавають у закритих купальних костюмах, стало свідком культу оголення». [7, с.391]. Це той стан суспільної свідомості щодо стосунків між статями, який пізніше, у буремні більшовицькі роки вилетіть у курйозні випадки з розпусного життя охопленого революцією суспільства. 20 травня 1919 року червоний командир Микола Щорс видав наказ по Житомирському гарнізону такого змісту: «Незважаючи на гостру потребу у пальному матеріалі, який так важко дістати для необхідності обслуговування фронту, деякі особи дозволяють собі розкіш розкачуватися на автомобілях з жінками» [8, с.241].

Особливим проявом досягнення свободи людської тілесності, що поєдналася з духом, є польоти на аероплані знаменитого авіатора С.І.Уточкіна. Коли у 1910 році, 21 і 25 квітня, члени Київського аероклубу організували ці знамениті польоти, то сотні киян штурмували трамваї і візників, щоб добратися до аеродрому: «На Хрещатику не було жодного візника, а вагони трамваю були набиті пасажирами, які сідали у вагон, який йшов на Бессарабку, ще на Єврейському базарі, щоб звідти вже безперешкодно їхати до аеродрому. Щоправда, коли вагон доходив до Бессарабки, у ньому залишалось ще 2-3 вільних місця на даху, але

щоб зайняти таку вакансію, треба було бути принаймні гарним боксером!» [9, с.281-382]. Надзвичайно символічно, що в ті самі квітневі дні у Києві відбувається весілля Анни Ахматової і Миколи Гумільова, творчість яких певною мірою стала символічним втіленням прагнень епохи модернізму. Саме в ці, молоді для неї роки, Ахматова особливо послужилася романтиці модерну, так просякнутій відчуттям смерті, але не як зникненню, а як частиною екзистенції: «...умер вчора сероглазый король», «пусть камнем надгробным ляжет на жизни моей любовь», «все тело мое извивалось, почувствовал смертную дрожь» и т.д. Та смерть просякнута була відьомською таємничістю, що спонукала ніби до переходу між світами, її через багато років відчує і геніально передасть ще один представник Срібного віку О.Мандельштам: «Как по улицам Киева-Вия ищет мужа не знаю чья жинка, и на щеки ее восковые ни одна не упала слезинка».

Наприкінці XIX століття до України поволі добиралися новомодні модернові віяння, що яскраво показав в літературі А.Стріндберг в романі «Червона кімната»: – боротьба статей, роздвоєність особистості жінконенависництво, що певною мірою корелюється в науці з ідеями З. Фрейда про свідоме і несвідоме, фатум і лібідо, сублимацію і соціальне табування, викладеними у «Психоаналізі» (так само, як і думки Ф. Ніцше про тілесність як «універсальний прояв до життя»).

В українській літературі ці контенти дістануть чи не найяскравіше вираження у модерному різких образах «Записок Кирпатого Мефістофеля» В. Винниченка. Мефістофельські претензії рефлектуючого героя обмежуються слабкими рисами характеру, що письменник показує через фізіологічні особливості: «Ніс у мене не кирпатий, а качиний, широкий і плескуватий на кінці, з довгими ніздрями». Аспект символічної і реальної тілесності виявляється в романі через дітей, яких герой хоче мати, але тільки власних, тобто кровно пов'язаних його власною біологічною природою, – чуже дитя він приймати не бажає. Слідом за З. Фрейдом і Ф. Ніцше В.Винниченко в уста героя вкладає заклики «змінити жорстоку моральність на слідування запитам життя», тобто відкрити свободу для тіла й плоті.

Зміна ставлення до жінки, до сексуальності, до відносин між статями – чи не одна з визначальних рис епохи. Індустріальне суспільство створило умови для початку кризи традиційної сім'ї, зміни соціальної ролі жінки, порушило цілком конкретні питання про сексуальність як значущу характеристику тіла і плоті.

Як зазначають Ж. Дельоз і Ф. Гваттарі, «завдання соціуму завжди полягало в тому, щоб кодифікувати через кодування потоки бажання, дати їхній повний сенс, зареєструвати жодного не обминувши; кожного зробити керованим і спрямувати в належне річище» [7, с.51]. Тим часом, як у Європі за права жінок починає боротись фемінізм, в Україні в другій половині XIX ст. удосконалюються імперські традиції патріархального сексизму, що розглядає жінку лише як засіб для задоволення потреб чоловічого лібідо. Особливе ставлення до проблеми «жінок непотребних» в Україні в епоху модерну зумовлене знову ж таки «європеїзацією» культурної самосвідомості вітчизняного суспільства, принаймні на побутовому рівні. Київська спільнота «опікувалась» станом їхньою тілесністю, тобто гігієною і відсутністю «поганих» хвороб, замість того, щоб зовсім знищити квартали червоних ліхтарів. Документи свідчать, що часто до будинків розпусти потрапляли дівчата з цілком добропорядних родин, їх розбещували і прив'язували до ганебного бізнесу. Клієнтам тих послуг, вочевидь, було не до пошуку «тіла без органів» (за трактуванням Ж. Дельоза), для них тіло – то «плоть» або «природна очевидність» тіла (за Е. Гуссерлем). Модерне суспільство, так само, як і попередня епоха, продовжує вимагати від жінки дотримання етики моралі, як традиційної, так і релігійної, у цинічно жорстокому світі, де моральні норми нічого не варті. Жіноче тіло, як і тисячі років тому, в епоху модерну лишається товаром і розмінною монетою у чоловічій грі.

Може, саме таку жінку зображає Олександр Мурашко на картині «Пані з квітами», датовану 1918 роком. Криваво-помаранчевий букет у руках напівоголеної зрілої жінки в сумнівному вбранні – чи то сукня, чи то нічна сорочка. І та напівоголеність, що виблискую фальшивою зваблівістю, і те вбрання недвозначно показують, яка то насправді «пані». А помаранчевий букет так різко і неприємно, і так дивно «витікає» кудись вниз кривавими пасмами, що сучасний глядач змушений буде зробити уявну болісну паралель

з тими грандіозними і величними подіями, які накриють Україну через сто років, в епоху глобально нестабільного постмодерну.

Український модерн просякнтий таким відчуттям єднання тілесного і духовного, про яке яскраво сказано в 1909 році Г.Чупринкою: «Вся одверта, вся закрита. Особиста і загальна – темним фльором оповита – і весела, і печальна. В млі горить моя мета – і гріховна, і свята. Вся у колючках, вся в гірляндах і в тернах, і в пишних квітах»

Література:

1. Енциклопедія постмодернізму за редакцією Ч.Е. Вінквіста та В.Е. Тейлора – К.: Основи. – 2003. – 503 с.
2. Демченко Л.М., Гончаров Н.В. «Феноменология восприятия и понятие телесности как альтернативный способ раскрытия специфики субъективности в философии М.Мерло-Понти» / Л.М.Демченко, Н.В.Гончаров // Вестник ОГУ №7 (143). – 2012. – С.13 – 23.
3. Дельоз Ж., Гваттари Анти-Едип Ф. / Ж.Дельоз і Ф.Гваттари Анти-Едип // К.: КАРМЕ-СІНТО, – 1996. – 384 с.
4. В. Ковалинський. Київські мініатюри. Книга друга. – К.: «Київська книжкова фабрика» – 2003. – 416 с.
5. А. Макаров. Были и небылицы старого Киева. – К.: Скай Хорс, – 2013. – 282 с.
6. В. Ковалинський. Київські мініатюри. Книга третя Купола / В.Ковалинський – 2004. – 456 с.- С. 379 – 407
7. В. Ковалинський. «Київські мініатюри». Книга перша. – К.: «Літопис» – 2002. – 320 с.
8. В. Ковалинський. Київські мініатюри. Книга сьома. – К.: Купола. – 2008. – 596 с.

Раскрывается место и роль контента телесности в отечественном контексте в эпоху модерна. Украинский модернизм проникнут тем ощущением единства телесного и духовного, которым переполнен Модерн с его верой в прогресс, стремлением к рациональности и всеобщему контролю. Он дал возможность по-новому рассмотреть понятие телесности, которая уже созрела для выражения собственной свободы, но еще не осмелилась вырваться наружу и проявить себя открыто. Эти особенности нашли свое проявление как в повседневной жизни, так и в искусстве. Характерно, что в связи с изменением дамской моды на рубеже столетий в сторону большей открытости, фактор тела и плоти вписался в контент телесности в широком экзистенциальном смысле. Изменение отношения к женщине, к сексуальности, к отношениям между полами – одна из основных черт эпохи. Индустриальное общество создало условия для начала кризиса традиционной семьи, изменения социальной роли женщины, подняло вполне конкретные вопросы о сексуальности как значительную характеристику тела и плоти.

Ключові слова: модерн, тілесність, «тіло без органів», духовність,

Revealed the place and role of content in the domestic context of physicality in the modern era. Ukrainian modernism penetrate the sense of unity of physical and spiritual, which is full Modern, with its belief in progress, rationality and the desire for total control. It provided an opportunity to consider a new the notion of corporality that is already ripe for the expression of their own freedom, but have not yet dared to break out and express themselves openly. These features have found their expression in everyday life and in art. Characteristically, due to changes in the ladies' fashion at the turn of the centuries in the direction of greater openness factor of the body and the flesh blended into the content of physicality in the broad existential sense. Changing attitudes toward women, sexuality, relations between the sexes – one of the main features of the era. Industrial society has created conditions for the beginning of the crisis of the traditional family, changes in the social role of women, raised very specific questions about sexuality as an important characteristic of the body and the flesh.

Key words: modern, corporality, “body without organs”, spirituality